

Savner rollemodeller blant psykologene

Pavan Maira Awais
pavan114@hotmail.com

Det er meningsløst å vise til forskning om brutale overgrepss helsemessige konsekvenser *etter* de er over, i stedet for å bruke kunnskapen til å engasjere seg mens de skjer.

Pavan Maira Awais (foto: HELP forsikring)

I år sammenfalt farsdagen med den måneden hvor det amerikanske presidentvalget ble gjennomført. Verden står nå overfor en overgang fra «Genocide Joe», et tilnavn den sittende presidenten Joe Biden har fått grunnet hans uforbeholdne støtte til Israel det siste året, og påtroppende president Donald Trump. Tiden vi er inne i, har fått meg til å reflektere over hvem i denne verdenen som er våre sanne rollemodeller. Hvilke farsfigurer ønsker vi oss som forbilder – ikke bare i familien, men for hele nasjoner og samfunn?

Rollemodellene blant oss

Selv om det finnes mange stereotype oppfatninger av den privilegerte hvite mann over 60, finner jeg mange fra nettopp denne gruppen som kan nomineres til gode rollemodeller. De fronter sosial likhet og rettferdighet, likeverd og menneskelighet, tør å ta til orde mot de strukturene som støtter og profiterer på undertrykkelse og okkupasjon av land og mennesker, og bruker sine ressurser og kunnskap i forsøk på å skape bedre levekår for verdens lidende. I mine refleksjoner kom jeg på flere leger og andre fagpersoner, og skrev en hyllest til dem (Awais, 2024). Først da jeg var ferdig å skrive, erkjente jeg at jeg som psykologstudent burde ha funnet noen tilsvarende rollemodeller fra eget fagfelt, så jeg googlet for å finne dem. Til min store overraskelse var det få å finne. Til slutt kom jeg over et

intervju med Kjell Underlid, som dessverre ikke er med oss lenger, i Psykologtidsskriftet fra 2009 (Hjort, 2009).

Underlid var opptatt av å forklare sammenhengene mellom fattigdom og arbeidsløshet, og hvor skadelig og stigmatiserende fattigdom er på alle livsområdene som mennesker opererer i. Han ble en sterk stemme for sosial rettferdighet. Han assosieres med mot, kunnskap og medmenneskelighet, og anerkjennes for sin aktivisme. Underlid var overhodet ikke den eneste psykologen som ønsker å utjevne sosiale forskjeller og eliminere skaden fattigdom har for psykisk helse og samfunn. Det er mange psykologer som nedlegger en prisverdig innsats for å oppnå slike mål, og denne teksten er ikke ment å underminere hva de gjør. Jeg ønsker å se på hva mer som kan gjøres. Selv blant de beste er det alltid rom for utvikling og nye perspektiver.

En inaktiv psykologgenerasjon

Intervjuet med Underlid var særlig interessant fordi han ikke bare omtalte Norges fattigdomsproblemer, han trakk inn hele verden og beskrev utviklingen av det han anså som en inaktiv psykologgenerasjon etter 70-tallet. Han så ingen god grunn bak det dalende engasjementet til de yngre psykologene, fordi «en milliard mennesker sulter i dagens verden, klasseforskjellene er store og voksende, verden står på randen av et økologisk ragnarok om det ikke blir gjort noe radikalt, og det raser kriger i for eksempel Afghanistan og Irak». Hvilken retning det har gått siden hans tid, trenger jeg ikke nevne. Han påpekte videre at psykologer sjelden er å se i et demonstrasjonstog, som forfattere av avisinnlegg eller som underskrivere av et opprop, der det protesteres mot urett. Det treffer. Dem av oss som er aktive i oppropet «Psykologer mot folkemord», opplever nå, 15 år senere, nettopp at de fleste psykologer ikke deltar i aktive protester mot urett. De uttrykker forståelse for at sivile lider i Gazas ruiner, men de færreste tør å ta aktivt standpunkt.

Direktesendt folkemord

Det er mange mennesker å se i demonstrasjonene som gjelder Gaza, men få ser ut til å være psykologer. Det ser ut til å bli for politisk og kontroversielt å stå opp for den del av menneskeheten som helt klart lider fysisk, psykisk, rett ut eksistensielt (UN News, 2024), av brutal okkupasjon (International Court of Justice, 2024) og hemningsløse ekspansjonskampanjer (Awan, 2024). Kanskje fordi det finnes et annet narrativ som fører til en redsel for å trække på noens tær, et hvor en mektig overgriper presenteres som offer?

Når ble vi psykologer passive tilskuere til slike overgrep, traumatisering og vold utover vår vildeste fantasi? Hvem er mer belest enn oss om psykiske og andre konsekvenser av grov undertrykkelse, maktmisbruk og umenneskeliggjøring? Hvor skadelig intergenerasjonelle traumer er? Inni oss er det en forståelse for at det som nå utspiller seg på Gaza-stripen, dypt vil påvirke både palestineres og israeleres fremtidige generasjoner. Vi vet det har og vil fortsette å ha sterke ringvirkninger for en hel verden som har bevitnet historiens første direktesendte folkemord. Vi forstår det, men har ikke begrepene. Det er ikke posttraumatisk stresslidelse når traumene aldri tar slutt.

Viktige forbindelseslinjer

Verden er i en skjør tilstand på mange områder, og likevel ser det ut til å være mindre psykologaktivisme blant oss. Det kan virke som vår faggruppe kvier seg for å krysse det vi mener er

ren faglighet og akademia, med synlig engasjement mot de store urettene i verden. Og det er nettopp denne krysskombinasjonen som trengs. Som Underlid sier: «... vi må forstå forbindelseslinjene mellom fag, samfunn og politikk.»

Det er disse forbindelseslinjene som gjør at blant annet Flepsys nettmagasin (plattform for flerkulturell psykologi), i tillegg til å skrive fagartikler, adresserer politikk og verdens hendelser som mange er engasjert i. Akkurat nå er det Midtøsten som opptar mange med innvandrerbakgrunn, enten fordi de er derfra, har bekjente derfra, har opplevd krig, flukt og bombing på annet vis, eller fordi de identifiserer seg med den palestinske lidelsen i lys av deres koloniale bakgrunnshistorie eller erfaringer med undertrykkelse av andre regimer. Mange minoriteter føler med palestinerne, og deres perspektiver må tas på alvor. Medfølelsen for de rammede og sinnet som uttrykkes når mediene stempler dem som terrorister uten rett til samme frihet og rettferdighet som her til lands, bør anerkjennes. Hvis ikke, hva er vi gode for da? Å ta på alvor er ikke å nikke og si at man forstår at det er vanskelig. Å ta på alvor er å adressere urett, ikke bare den som utøves av andre regimer, men også den som støttes eller investeres i av egne myndigheter.

Jeg opplever de fleste psykologer som genuint velmenende med ønske om å bygge tillit til minoritetsgrupper, blant annet for at minoriteter skal ville utnytte seg av psykiske helsetilbud. Videre oppfatter jeg et ønske om å tiltrekke flere med minoritetsbakgrunn til psykologyrket, da det vil gi nye perspektiver og bidra til å utvide faggruppens kulturelle kompetanse og ydmykhet. For at disse ønskene skal gå i oppfyllelse, er det behov for å adressere hvordan katastrofer og urett rammer andre, lytte til deres perspektiv og forstå hvordan det som skjer i verden, påvirker ens identitetsoppfatning og psykiske helse. Samtidig er den aktivismen Underlid omtaler, en måte å vise at man bryr seg, og en måte å bidra til å dra samfunnet i retning av lokal og global rettferdighet. Det virker meningsløst å forholde seg nøytralt til akutte hendelser som skjer, for så å invitere mennesker rammet av urett til traumebehandling og hjelp til vellykket integrering. Like meningsløst er det å vise til forskning om brutale overgrepss helsemessige konsekvenser etter de er over, i stedet for å bruke kunnskapen til å engasjere seg mens de skjer.

Ingen «psykologfar»

For mange måneder siden kom jeg over en fin tekst i Psykologtidsskriftets Etikpanel av det som virker som en hyggelig, eldre farsfigur (Vetlesen, 2024). Han beskrev at når det er sterkt asymmetriske styrkeforhold, og en veldig høy andel sivile og barn er ofre, så er nøytralitet i realiteten å la den sterkeste rett råde. Altså at noen ganger må man aktivt si fra. Ved nærmere lesing så jeg at forfatteren Arne Johan Vetlesen er filosof, ikke psykolog.

Det var rett og slett derfor jeg ikke hyllet noen «psykologfar» i Flepsys hyllest på farsdagen. Jeg fant ingen. Det bør være en vekker for psykologer. Heldigvis har vi Jan Egeland, Morten Rostrup, Mads Gilbert og Erik Fosse til inspirasjon som baner vei for neste generasjons nordmenn, både psykologer og alle andre.

Merknad. Awais er skribent for Flepsy og aktiv i «Psykologer mot folkemord».

Referanser

Awais, P. M. (2024, 15. november). Farsdag spesial: En hyllest til våre hvite mannlige helter over 60.

Dagens Psykologi. <https://dagenspsykologi.no/farsdag-spesial-en-hyllest-til-vare-hvite-mannlige-helter-over-60/>

- Awan, Z. H. (2024, 4. oktober). Israel's Aggressions Risking Global Conflict. *Modern Diplomacy*.
<https://moderndiplomacy.eu/2024/10/04/israels-aggressions-risking-global-conflict/>
- Hjort, H. (2009). Fattigdommens lukt og smak. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 46(12), 1213–1217. <https://psykologtidsskriftet.no/intervju/2009/12/fattigdommens-lukt-og-smak>
- International Court of Justice (2024, 19. juli). *Summary of the Advisory Opinion of 19 July 2024*. <https://www.icj-cij.org/node/204176>
- UN News. (2024, 26. oktober). "Entire population of North Gaza at risk of dying" warns UN's top humanitarian official. <https://news.un.org/en/story/2024/10/1156171>
- Vetlesen, A. J. (2024). Verdier i krig. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 61(3), 184–187. <https://psykologtidsskriftet.no/etikkpanelet/2024/03/verdier-i-krig>